

על הספר

"אודות הזמן

בכתב תנועה"

ג'ון הריז

מתוך הרצאה משותפת עם תרצה ספיר, ביום עיון לרגל שנתיים לפטירתה של נועה אשכול; סמינר הקיבוצים, 5 בינואר 2010.

אנחנו מזמינים אתכם למסע בזמן. כדי להתחיל, הרשו לי להפוך את כיוון חצי הזמן ולהעביר אתכם 60 שנים לאחור, לבית ספר אחר למחול שהקים זיגורד לידר (Leeder) בלונדון. שם פגשתי סטודנטית יוצאת דופן, שעישנה כמו ארובה ורקדה... כמו פאון (יצור מיתולוגי, חצי אדם וחצי חיה).

שמה היה נועה שקולניק והיא באה מישראל – מדינה שנולדה פחות משנה קודם לכן. בישראל סיימה לימודים אצל תהילה רסלר, מורה לריקוד מודרני גרמני מהאסכולה של רודולף לאבאן (Laban). היא חיפשה כתב ריקוד שיאפשר קומפוזיציה על הנייר, כפי שמלחין מחבר את יצירותיו בעזרת תיווי מוסיקלי.

אבל לאבאן איכזב – וכך גם לידר.

היא הזמינה אותי להצטרף לחיפושיה, שהתחילו במטבח בדירת מגוריה. לשם התגלגלו ציירים, אנשי הבהמה הלונדונית, ישראלים חולפים וישראלים שוהים: תאודור ביקל, משה פלדנקרייז, המלחין הרברט ברין ואחרים. בשיחות נועה היתה המובילה בוויכוחים ועל פי רוב גם ניצחה בהם. אבל הנקודה החשובה היא, שמתוך כך הגיעה לתפישת תנועה מעגלית של אברים בודדים, כבסיס לכל תנועות גוף האדם.

היא חזרה לישראל והתחילה ללמד. הצטרפתי לשיעורים, שבהם עודדה את המשתתפים לנסות לשמר על נייר את קטעי התנועה שהם ממציאים. אחד הסטודנטים, אברהם וכמן, הציע שימוש במערכת קואורדינטיבית המתאימה לשרשרת אברי גוף האדם, במתווה היררכי של קואורדינטות ספריות (כדוריות).

עכשיו התפתחה מערכת כתיבה, שהתבססה על שלושה סימנים בסיסיים ועל המספרים השלמים לייצוג הגוף במרחב, בתוספת מסגרת לייצוג הגוף בזמן. התפתחות כתב התנועה התחילה בתובנה של תנועה מעגלית פשוטה כדבר בסיסי, שצמח למושג של **תנועה סימולטנית** הודות לעובדה שאלמנט בסיסי, הניתן לאימות פיסי, איפשר גם ניתוח וגם שילוב: גילוי מצד אחד והמצאה מהצד האחר.

העקרונות שהזכרתי, ואחרים, נוסחו ויצאו לאור בספר ב־1958, שוב באנגליה. בשנים שלאחר מכן, שיטת הכתב נבדקה בתחומים שונים ומשונים במסגרת פרויקטים שסוכמו בכ־30 ספרים. לקראת סוף חייה, נועה תיכננה סדרת חוברות על כל נושאי הכתב, מתוך בדיקה מחדש של אופן הטיפול בהם בספר הראשון.

הספר שאנחנו מציגים היום אינו מתיימר להשלים את העבודה שנועה לא סיימה, אלא מהווה תיעוד חלקי של השיטה בצורה שבה היא השאירה אותה. "חלקי", מכיוון שהוא מתמקד ב**זמן**, כפי שהוא נראה מבעד לעדשה של כתב התנועה. עם זאת, ברור שממד הזמן כרוך באופן ישיר כמעט בכל היבט של רישום תנועה.

חקרנו וסרקנו את כל הספרות שנועה יצרה, כדי למצוא את ההסברים הברורים ביותר של העקרונות וכן דוגמאות ליישומים שלהם. את החומר הזה ערכנו כטקסט מדורג ללימוד אספקט הזמן וייצוגו בסימנים גרפיים. לעתים קרובות נאלצנו לצטט משפט מספר אחד בתוספת הבהרה מספר אחר, ואז לחזור לראשון בציון השינוי שנעשה לעומת הגרסה המקורית. כך נוצר מארג חדש, אך תמיד מתוך שמירה על חוטי המחשבה המקוריים.

הספר כולל:

- טקסטים באנגלית – שפת המקור של רוב ההסברים שפורסמו.
- תרגום לעברית של הסברים אלה, עם ציון מדויק של כל המקורות.
- מקראה המצורפת בין שני החלקים הללו, שכוללת דוגמאות כתב קצרות מהספרות שיצאה לאור.

...כדי לסגור מעגל, נשוב ונפגוש בסטודנטית יוצאת הדופן, שתהיה לימים מורה ומחדשת, יוצאת דופן בעליל. זו אותה סטודנטית שעיצבה אז דמויות להצגת תיאטרון צלליות שהצגנו, בשם *מגדל בבל*, במסיבת סיום בסטודיו של זיגורד לידר בלונדון. לא מזמן, כדי ליצור וידיאו, אפשר היה באמצעות מערכת אשכול-וכמן לנתח ולהגדיר אחדות מדמויות אלה. חלפו 60 שנה והן שימשו בסיס לסדרת וריאציות – הנקראת (כמובן) *בבל* – קומפוזיציה שנכתבה בשפת התנועה הקרויה כתב תנועה אשכול-וכמן.